

організацією – комерційною організацією зі змішаною участю міського і приватного капіталу, або являти собою систему договорів і контрактів між муніципалітетом і приватними компаніями.

Не менш важливою передумовою подолання існуючих проблем є ретельне дотримання правил і проектних розробок, будівництво відповідно до проектів, якісна організаційна робота, а також подолання корупції. Такі заходи дозволять реалізувати основні цілі розвитку міського середовища Чернівців задекларовані в “Стратегії підвищення конкурентоспроможності Чернівців”.

Література:

1. Гайдуцький А. Міграційний капітал в Україні: прихована реальність. // Дзеркало тижня -2007. - №15. <http://www.dt.ua/2000/2020/56473/>
2. Градостроительное развитие жилой застройки. Исследование опыта западных стран. Москва: Архитектура-С, 2005. – 48 с.
3. Джаман В.О., Фацевський М.І., Хомра О.У. Сучасні проблеми географії населення і процеси глобалізації // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Збірник наукових праць. В 4-х т. – К.: ВГЛ Обрії, 2004. – Т.1. – С. 108-116.
4. Дубіна В. Генеральний план міста Чернівці.// Архітектурний вісник. – 2003 - №4. – С.9.
5. Коротун І.В. Етапи розвитку та забудови міста Чернівці. Формування історико-культурної заповідної території. // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 9-15.
6. Коротун І.В. Принципи архітектурно-планувальної організації ансамблевої забудови: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. Київ, 2006. – 18 с.
7. Статистичний щорічник України за 2005 рік. – К.: Консультант, 2006. – С.108.
8. Стратегічний план розвитку Чернівців. // Офіційний сайт міської ради м. Чернівців. <http://www.city.cv.ua/Ukrainian/>
9. Стратегія підвищення конкурентоспроможності м.Чернівців. // Офіційний сайт міської ради м. Чернівців. <http://www.city.cv.ua/Ukrainian/>
10. Чернівці інвестиційні. – Чернівці: Департамент економіки міської ради, 2007. - 30 с.

Summary:

V. Dzhaman, P. Kolyadinsky. SOCIAL AND ECONOMIC PROBLEMS OF URBAN SPACE DEVELOPMENT AND WAYS OF THEIR SOLUTION (ON THE BASE OF CHERNIVTSI CITY).

In the article the social and economic problems of development of big cities, on the example of regional center – Chernivtsi city, are observed. The following problems are examined: set back in production, unemployment, losing of production specialization in territorial division of labor, change of profile of main fields, mass labor migration, improvement of territorial structure of transport network and urban space.

Надійшла 21.04.2008

УДК 911.3:63 (У77.8)

Петро СУХИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЛЬНОГО АГРАРНОГО РЕЙТИНГУ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ

Вступ. Відродження сільського господарства має вирішальне значення для найшвидшого зростання економіки та поліпшення стану продовольчої безпеки України. Кардинальні зміни, що відбулися із запровадженням аграрної та земельної реформ спричинили зміни в аграрному рейтингу регіонів. Саме тому дослідження складових його формування та обґрунтування методичних підходів до процесу є досить актуальним в економіко-географічній науці.

Постановка мети та завдання. У статті зроблено спробу на основі системного підходу провести дослідження сучасного стану аграрного сектору як складного багаторівневого утворення із залученням ряду показників, що характеризують не лише фінансово – економічні результати діяльності агровиробників, але й враховують територіальні відміни у

диференціації агроресурсного потенціалу. Визначено місце кожного із адміністративних районів Західної України в інтегральному аграрному рейтингу території.

Попередній досвід. Ряд вітчизняних економіко-географів та економістів-аграрників активно розробляють теоретичні, методологічні та практичні питання, пов'язані не тільки з процесами адаптації аграрного сектору економіки до ринкових умов господарювання, але й із виявлення територіальних відмінностей функціонування основної ланки агробізнесу – сільського господарства. Зазначимо, що проведення подальших фундаментальних досліджень неможливе без використання попереднього досвіду та існуючої теоретико – методологічної бази. Із поміж комплексних досліджень варто відмітити доробки Г.В. Балабанова [1], О.В. Заставецької [2], В. Магаса [3], П.М. Макаренка [4], В.П. Руденка [7], І. Ранця [6], І.М. Пушкаря [5], П.О. Сухого [8,9], І. Чеболди та інших.

Виклад основного матеріалу. Серед учених економіко-географів та економістів-аграрників не має єдності у поглядах на визначення як самого поняття “аграрний рейтинг території” так і його складових. Окремі поняття про підходи та методик визначення аграрного рейтингу регіонів України досліджувались автором раніше [8,9]. Зважаючи на результати попередніх досліджень необхідно зазначити та обґрунтувати основні складові формування інтегрального аграрного рейтингу території (ІАРТ) та навести визначення безпосередньо самого терміну.

Зважаючи на попередні напрацювання можна стверджувати, що основою формування ІАРТ є широкий спектр абсолютних та відносних показників, які за відповідними ознаками можна згрупувати у чотири блоки. Перший блок утворюють загальноекономічні дані, другий та третій блоки позиціують показники агродемографічного та земельно-ресурсного потенціалів території, а в четвертому блоці представлена група показників, що характеризують фактичне товарне виробництво основних продуктів харчування і рівень забезпеченості населення ними. Кожен із зазначених вище блоків складається з відповідної кількості показників за величиною значення яких і визначалися рейтингові місця.

До блоку загальноекономічних складових доцільно віднести: вартість виробленої валової продукції в усіх категоріях агровиробників (у тому числі продукції рослинництва і тваринництва), а також дані про продуктивність виробництва продукції в розрахунку на один гектар сільгоспугідь та на одного мешканця (всього 9 показників).

Наведені розрахунки статистичних даних першого блоку дають змогу виділити п'ятірку районів “лідерів” в аграрному рейтинзі, серед яких: Снятинський, Ужгородський, Горохівський, Новоселицький та Кіцманський. Найнижчими показниками продуктивності виробництва характеризуються Путильський, Свалявський, Шацький та Костопільський райони, які відповідно і замикають групу “аутсайдерів” (Таблиця 1., блок А).

Важливим чинником розвитку агробізнесу з одного боку, та споживачем його продукції з іншого виступає населення, що мешкає на відповідній території. Саме його чисельність, особливості розміщення, концентрація, а також рівень урбанізованості території (всього 5 показників) були покладені в основу при визначенні рейтингових місць із-поміж окремих складових агродемографічного потенціалу території. “Лідерами” цього блоку є, за пересічними значеннями усіх показників, окрім обласних центрів є: Пустомитівський, Новоселицький, Косівський, Глибочський, Хустський, Виноградівський та Тячівський райони (Таблиця 1., блок Б).

Наступний блок показників при визначенні інтегрального аграрного рейтингу регіонів складають такі, що характеризують земельно-ресурсний потенціал адміністративних районів. Зважаючи на те, що земля у сільському господарстві є не тільки засобом виробництва, але й просторовою основою його розміщення, саме цей блок показників може вважатися одним із стрижневих в агроресурсному потенціалі. Тому при визначенні рейтингових місць показників земельно-ресурсного потенціалу нами було прийнято до уваги такі критерії, як: розміри загальної земельної площі району, площі сільськогосподарських угідь та орних

Рейтингові місця основних складових агроресурсного потенціалу території Західної України

Райони	Загальноекономічні показники			Агродемографічний потенціал			Земельно-ресурсний потенціал			Показники виробництва та забезпеченості населення основними продуктами харчування			Інтегральний аграрний рейтинг території		
	Блок А			Блок Б			Блок В			Блок Г			Блок Д		
	Сума балів	Пересічне значення	Рейтингове місце	Сума балів	Пересічне значення	Рейтингове місце	Сума балів	Пересічне значення	Рейтингове місце	Сума балів	Пересічне значення	Рейтингове місце	Сума балів	Пересічне значення	Рейтингове місце
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Волинська область															
1. Володимир-Волинський	576	64.000	69	336	67.200	72	563	46.917	44	539	44.917	38	2014	53.000	57
2. Горохівський	199	22.111	3	337	67.400	73	228	19.000	7	311	25.917	1	1075	28.290	1
3. Іваничівський	308	34.222	14	350	70.000	77	517	43.083	36	448	37.333	18	1623	42.710	23
4. Камінь-Каширський	267	29.667	9	301	60.200	64	718	59.833	71	456	38.000	21	1742	45.842	34
5. Ківерцівський	642	71.333	84	368	73.600	86	592	49.333	48	615	51.250	52	2217	58.342	68
6. Ковельський	656	72.889	86	371	74.200	89	570	47.500	45	486	40.500	26	2083	54.816	60
7. Локачинський	481	53.444	48	416	83.200	105	401	33.417	25	523	43.583	34	1821	47.921	42
8. Луцький	243	27.000	7	207	41.400	36	273	22.750	11	468	39.000	25	1191	31.342	3
9. Любешівський	330	36.667	20	396	79.200	99	748	62.333	73	581	48.417	46	2055	54.079	59
10. Любомльський	711	79.000	98	459	91.800	112	551	45.917	41	712	59.313	70	2433	64.026	81
11. Маневіцький	410	45.556	35	380	76.000	94	664	55.333	62	465	38.750	24	1919	50.500	51
12. Ратнівський	421	46.778	38	376	75.200	92	641	53.417	57	454	37.833	19	1892	49.789	48
13. Рожищенський	426	47.333	40	439	87.800	109	431	35.917	26	371	30.917	5	1667	43.869	28
14. Старовижівський	686	76.222	94	404	80.800	100	643	53.583	59	712	59.318	71	2445	64.342	82
15. Турійський	544	60.444	61	496	99.200	113	375	31.250	20	489	40.750	27	1904	50.105	49
16. Шацький	789	87.667	108	502	100.400	114	852	71.000	83	834	69.500	86	2978	78.368	98
17. м. Луцьк	658	73.111	87	8	4.000	3	1094	109.400	114	1329	110.750	114	3320	100.600	112
Закарпатська область															
1. Берегівський	252	28.000	8	186	37.200	30	632	52.667	56	523	43.583	34	1593	41.921	20
2. Великоберезнянський	676	75.111	91	449	89.800	111	1136	94.667	103	954	79.500	98	3215	84.605	101
3. Виноградівський	280	31.111	12	106	21.200	14	696	58.000	67	455	37.917	20	1537	40.447	18
4. Воловецький	760	84.444	104	425	85.000	107	1142	95.167	104	1085	90.417	106	3412	89.790	106
5. Іршавський	691	76.778	95	63	12.600	10	964	80.333	91	569	47.417	44	2287	60.184	70
6. Міжгірський	778	86.444	106	345	69.000	75	1000	90.000	99	1060	88.333	104	3269	86.026	102
7. Мукачівський	327	36.333	19	134	26.800	20	676	56.333	66	517	43.083	32	1654	43.526	27
8. Перечинський	894	99.333	113	384	76.800	96	1163	96.917	105	1058	88.167	103	3499	92.079	107
9. Рахівський	681	75.667	92	309	61.800	69	1175	97.917	107	1047	87.250	102	3212	84.527	100
10. Свалявський	808	89.778	110	281	56.200	56	1254	104.500	111	1064	88.667	105	3407	89.658	105
11. Тячівський	485	53.889	49	117	23.400	16	1037	86.417	94	547	45.583	41	2186	57.526	67
12. Ужгородський	139	15.444	2	129	25.800	17	617	51.417	51	445	37.083	16	1330	35.000	8
13. Хустський	537	59.667	60	113	22.600	15	982	81.833	92	678	56.500	61	2310	60.789	72
14. м. Ужгород	673	74.778	90	24	12.000	8	1093	109.300	113	1317	109.750	112	3362	101.867	114
Івано-Франківська область															
1. Богородчанський	548	60.889	63	150	30.000	22	946	78.833	88	672	56.000	60	2316	60.947	73
2. Верховинський	749	83.222	103	440	88.000	110	1127	93.917	101	1031	85.917	101	3347	88.079	104
3. Галицький	762	84.667	105	255	51.000	47	623	51.917	54	738	61.500	75	2378	62.579	78
4. Городенківський	287	31.889	13	200	40.000	32	487	40.583	31	445	37.083	16	1419	37.342	11
5. Долинський	531	59.000	57	275	55.000	54	984	89.393	98	857	71.417	88	2747	72.289	94
6. Калуський	566	62.889	68	162	32.400	24	934	77.833	87	867	72.250	89	2529	66.553	85
7. Коломийський	414	46.000	37	129	25.800	17	668	55.667	64	737	61.417	74	1948	51.263	53
8. Косівський	667	74.111	89	97	19.400	11	1067	88.917	95	694	57.833	67	2525	66.447	84
9. Надвірнянський	564	62.667	66	227	45.400	44	1069	89.083	97	880	73.333	91	2740	72.105	93
10. Рогатинський	421	46.778	38	283	56.600	57	511	42.583	35	492	41.000	28	1707	44.921	33
11. Рожнятівський	599	66.556	77	267	53.400	52	1110	92.500	100	796	66.333	80	2772	72.947	96
12. Снятинський	117	13.000	1	212	42.400	38	644	53.667	60	338	28.167	2	1311	34.500	7
13. Тисменицький	313	34.778	15	102	20.400	13	790	65.833	78	432	36.000	12	1637	43.079	25

													Продовження табл.1			
14. Глумацький	564	62.667	66	253	50.600	45	651	54.250	61	542	45.167	40	2010	52.895	56	
15. м.Івано-Франківськ	780	86.667	107	12	6.000	6	976	97.600	106	1288	107.333	110	3269	99.067	110	
Львівська область																
1. Бродівський	321	35.667	18	377	75.400	93	472	39.333	29	506	42.167	30	1676	44.105	29	
2. Буський	335	37.222	21	374	74.800	91	591	49.250	47	459	38.250	22	1759	46.289	36	
3. Городоцький	392	43.556	31	214	42.800	39	713	59.417	70	504	42.000	29	1823	47.974	43	
4. Дрогобицький	451	50.111	44	170	34.000	28	867	72.250	85	660	55.000	58	2148	56.526	64	
5. Жидачівський	401	44.556	32	263	52.600	51	549	45.750	40	424	35.333	10	1637	43.079	26	
6. Жовківський	268	29.778	10	182	36.400	29	533	44.417	37	433	36.083	13	1416	37.263	10	
7. Золочівський	486	54.000	50	299	59.800	61	475	39.583	30	539	44.917	38	1799	47.342	38	
8. Кам'яно-Бузький	410	45.556	35	331	66.200	71	617	51.417	51	425	35.417	11	1783	46.921	37	
9. Миколаївський	626	69.556	82	204	40.800	35	846	70.500	81	681	56.750	64	2357	62.026	76	
10. Мостиський	401	44.556	32	255	51.000	47	490	40.833	33	373	31.083	6	1519	39.974	15	
11. Перемишлянський	337	37.444	22	367	73.400	84	596	49.667	49	382	31.833	7	1682	44.263	31	
12. Пустомитівський	242	26.889	6	52	10.400	7	537	44.750	38	363	30.250	3	1194	31.421	4	
13. Радеківський	469	52.111	45	363	72.600	83	453	37.750	28	578	48.167	45	1863	49.026	46	
14. Самбірський	534	59.333	59	187	37.400	31	544	45.333	39	625	52.083	56	1890	49.737	47	
15. Сколівський	721	80.111	100	411	82.200	102	1067	88.917	95	1012	84.333	100	3211	84.500	99	
16. Сокальський	362	40.222	26	221	44.200	42	488	40.667	32	524	43.667	36	1595	41.974	21	
17. Старосамбірський	344	38.222	24	200	40.000	32	776	64.667	76	512	42.667	31	1832	48.211	44	
18. Стрийський	556	61.778	64	167	33.400	27	861	71.750	84	790	65.833	79	2374	62.474	77	
19. Турківський	518	57.556	53	308	61.600	67	956	79.667	89	833	69.417	85	2615	68.816	89	
20. Яворівський	715	79.444	99	222	44.400	43	842	70.167	80	604	50.333	50	2383	62.710	80	
21. м.Львів	665	73.889	88	3	1.500	1	1090	109.000	112	1320	110.000	113	3301	100.015	111	
Рівненська область																
1. Березнівський	629	69.889	83	326	65.200	70	710	59.167	69	613	51.083	51	2278	59.947	69	
2. Володимирецький	738	82.000	102	338	67.600	74	702	58.500	68	889	74.083	92	2667	70.184	90	
3. Гощанський	364	40.444	27	305	61.000	66	352	29.333	18	521	43.417	33	1542	40.579	19	
4. Демидівський	527	58.556	55	418	83.600	106	587	48.917	46	619	51.583	54	2151	56.605	65	
5. Дубнівський	432	48.000	41	300	60.000	63	337	28.083	15	550	45.833	42	1619	42.605	22	
6. Дубровицький	505	56.111	52	371	74.200	89	760	63.333	74	697	58.083	68	2333	61.395	75	
7. Зарічненський	583	64.778	70	425	85.000	107	787	65.583	77	669	55.750	59	2464	64.842	83	
8. Здолбунівський	477	53.000	47	347	69.400	76	673	56.083	65	603	50.250	49	2100	55.263	62	
9. Корецький	618	68.667	81	354	70.800	78-79	443	36.917	27	684	57.000	65	2099	55.237	61	
10. Костопільський	806	89.556	109	413	82.600	104	628	52.333	55	924	77.000	96	2771	72.921	95	
11. Млинівський	357	39.667	25	381	76.200	95	176	14.667	4	383	31.917	8	1297	34.132	6	
12. Острозький	600	66.667	78	354	70.800	78-79	619	51.583	53	807	67.250	82	2380	62.632	79	
13. Радомишльський	409	45.444	34	370	74.000	87	297	24.750	12	601	50.083	48	1677	44.131	30	
14. Рівненський	277	30.778	11	165	33.000	25	319	26.583	14	441	36.750	14	1202	31.632	5	
15. Рокитнівський	598	66.444	75	367	73.400	84	963	80.250	90	623	51.917	55	2551	67.132	86	
16. Сарненський	592	65.778	73	294	58.800	60	760	63.333	74	679	56.583	62	2325	61.184	74	
17. м.Рівне	682	75.778	93	5	2.500	2	983	98.300	108	1295	107.917	111	3169	96.034	109	
Тернопільська область																
1. Бережанський	819	91.000	111	370	74.000	87	745	62.083	72	957	79.750	99	2891	76.079	97	
2. Борщівський	588	65.333	71	216	43.200	40	214	17.833	5	679	56.583	62	1697	44.658	32	
3. Бучацький	474	52.667	46	203	40.600	34	349	29.083	17	776	64.667	78	1802	47.421	39	
4. Гусятинський	319	35.444	16	303	60.600	65	154	12.833	3	654	54.500	57	1430	37.631	12	
5. Заліщицький	590	65.556	72	277	55.400	55	389	32.417	22	796	66.333	80	2052	54.000	58	
6. Збарзький	521	57.889	54	272	54.400	53	255	21.250	9	760	63.333	76-77	1808	47.579	40	
7. Зборівський	598	66.444	75-76	352	70.400	78	218	18.167	6	821	68.417	84	1989	52.342	55	
8. Козівський	532	59.111	58	359	71.800	81	265	22.083	10	760	63.333	76-77	1916	50.421	50	
9. Кременецький	721	80.111	100	286	57.200	58	396	33.000	24	902	75.167	93	2305	60.658	71	
10. Ланівецький	527	58.556	55	409	81.800	101	344	28.667	16	854	71.167	87	2134	56.158	63	
11. Монастирський	699	77.667	96	393	78.600	98	641	53.417	57	939	78.250	97	2672	70.316	91	
12. Підволочиський	377	41.889	28	299	59.800	61	141	11.750	2	712	59.323	72	1529	40.237	17	
13. Підгаєцький	705	78.333	97	384	76.800	96	601	50.083	50	921	76.750	95	2611	68.710	88	
14. Тербовлянський	389	43.222	30	257	51.400	50	133	11.083	1	712	59.333	73	1491	39.237	13	
15. Тернопільський	342	38.000	23	166	33.200	26	307	25.583	13	685	57.083	66	1500	39.473	14	
16. Чортківський	449	49.889	43	254	50.800	46	234	19.500	8	698	58.167	69	1635	43.026	24	
17. Шумський	557	61.889	65	362	72.400	82	393	32.750	23	871	72.583	90	2183	57.447	66	
18. м. Тернопіль	848	94.222	112	10	5.000	4	1041	104.100	110	1225	102.083	109	3347	101.430	113	
Чернівецька область																
1. Вижицький	602	66.889	79	308	61.600	67	995	82.917	93	688	68.000	83	2721	71.605	92	

	Продовження табл. 1														
2. Герцаївський	595	66.111	74	218	43.600	41	831	69.250	79	707	76.167	94	2558	67.316	87
3. Глибоцький	319	35.444	16	98	19.600	12	912	76.000	86	581	34.667	9	1745	45.921	35
4. Заставнівський	436	48.444	42	207	41.400	36	509	42.417	34	514	30.667	4	1520	40.000	16
5. Кельменецький	605	67.222	80	255	51.000	47	368	30.667	19	671	51.250	52	1843	48.500	45
6. Кіцманський	232	25.778	5	145	29.000	21	557	46.417	43	507	36.917	15	1377	36.237	9
7. Новоселицький	222	24.667	4	62	12.400	9	381	31.750	21	597	38.667	23	1129	29.711	2
8. Путильський	904	100.444	114	411	82.200	102	1129	94.083	102	846	92.250	107	3551	93.447	108
9. Сокирянський	544	60.444	61	286	57.200	58	551	45.917	41	578	47.167	43	1947	51.237	52
10. Сторожинецький	381	42.333	29	150	30.000	22	850	70.833	82	640	49.000	47	1969	51.816	54
11. Хотинський	488	54.222	51	131	26.200	19	667	55.583	63	399	44.250	37	1817	47.816	41
12. м. Чернівці	651	72.333	85	10	5.000	4	1191	99.250	109	1108	96.167	108	3021	86.314	103

земель, сільськогосподарська освоєність території, забезпеченість населення угіддями (у тому числі ріллею), розораність сільськогосподарських угідь, частка земельних ресурсів в інтегральному ПРП території та забезпеченість ними населення, потенціал земельних ресурсів кожного із районів у загальнодержавному, а також враховано показники територіальної різноманітності та територіальної диференціації (всього 12 показників).

Підрахувавши відповідно суму балів рейтингових місць по кожному із територіальних виділів, було обчислено пересічне значення показників, що характеризують земельно – ресурсний потенціал, та вказано їх рейтингові місця (Таблиця 1., блок В). “Лідерами” у цьому блоці є : Тербовлянський, Підволочиський, Гусятинський, Борщівський райони Тернопільської та Млинівський район Рівненської області. Замикають рейтингову таблицю гірські та передгірні райони Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської області.

При розрахунках аграрного рейтингу регіонів значущим є також ряд показників, що характеризують не лише виробництво основних продуктів харчування агровиробниками, але й рівні забезпеченості ними населення. Аналіз останніх, на тлі прогнозованої світової продовольчої кризи є досить важливим та актуальним. Варто зазначити, що практично усі дослідники при проведенні розрахунків використовують як показники – валовий збір відповідних культур, або ж загальне виробництво продуктів тваринництва. Вважаємо такий підхід не зовсім коректним, оскільки при визначенні рівня забезпеченості населення продуктами харчування, отримані дані будуть завищеними. Саме тому як вихідний критерій при розрахунках необхідно приймати фактичне товарне виробництво. Перехід від однієї групи показників до іншої можливо здійснити, використавши поправочні коефіцієнти. Виходячи із попередніх напрацювань, коефіцієнти переводу валового виробництва у фактичне товарне виробництво мають наступні значення: для картоплі – 0,6; овочів – 0,85; плодів та ягід – 0,9; молока – 0,9; яєць курячих – 0,95. Отримані результати відображають реальну картину про можливість пропозиції на ринку продовольства.

Рівні забезпеченості населення основними продуктами розраховувались як співвідношення між рекомендованою (раціональною) нормою споживання та фактичним товарним виробництвом в розрахунку на одного мешканця. При обчисленнях було прийнято норми споживання по одному із двох варіантів (оптимум – II), розробленому Науково – дослідним інститутом харчування Міністерства охорони здоров'я України на період 2000 – 2010 років. Розрахунки рівнів забезпеченості були наведені із наступних значень рекомендованих норм споживання (кг/рік на 1 мешканця): картопля – 124 кг, овочі та баштанні культури – 161 кг, фрукти та ягоди – 90 кг, м'ясо та м'ясопродукти – 83 кг, молоко та молокопродукти (у перерахунку на молоко) – 395 кг, яйця курячі – 291 шт. [1]

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що стан продовольчого ринку в багатьох регіонах Західної України є критичним. Забезпеченість населення продукцією власного виробництва становить: по м'ясу – 42, 7%; плодах та ягодах – 49,5%; яйцями курячими – 84,8%; молоком – 95%. Реальну ситуацію із фактичного товарного виробництва та рівнів забезпеченості населення продуктами харчування відображають їх місця у блоковому рейтингу. До першої п'ятірки “лідерів” входять Горохівський, Рожищенський, Пустомитівський, Заставнівський, та Снятинський адміністративні райони. Відповідно

„аутсайдерами” є обласні центри, Путильський, Свалявський, Перечинський, Воловецький та Іршавський райони (Таблиця 1., блок Г).

Підсумовуючи бали за 38 згаданими вище показниками, було обчислено середній бал, на основі чого і визначався інтегральний аграрний рейтинг території – який являє собою систему абсолютних та відносних показників, що безпосередньо відображають кількісні та якісні характеристики агро ресурсного потенціалу відповідної території.

Для зручності аналізу основних блоків та ІАРТ (Таблиця 1., блок Д) складено таблицю 2 „Групування адміністративних районів Західної України за основними складовими та місцями в інтегральному аграрному рейтингу”, в якій наведено абсолютні значення (загальна кількість балів), пересічні показники та відповідні кожній групі рейтингові місця.

Таблиця 2

**Групування адміністративних районів Західної України
за основними складовими та місцями в аграрному рейтингу**

Групи районів	Абсолютні значення рейтингу (загальна кількість балів)	Пересічний бал	Рейтингові місця
Загальноекономічні показники			
Лідери	117 – 357	13.00 – 39.67	1 – 25
Основний масив	362 – 583	40.22 – 64.78	26 – 70
Переслідувачі	588 – 721	65.33 – 80.11	71 – 100
Аутсайтери	738 – 904	82.00 – 100.44	101 – 114
Показники агродемографічного потенціалу			
Лідери	до 165	до 33.00	1 – 25
Основний масив	166 – 350	33.20 – 70.00	26 – 77
Переслідувачі	354 – 396	70.80 – 79.20	78 – 99
Аутсайтери	404 – 502	80.80 – 100.40	100 – 114
Земельно-ресурсний потенціал			
Лідери	–	11.09 – 33.42	1 – 25
Основний масив	–	35.92 – 64.67	26 – 76
Переслідувачі	–	65.68 – 90.00	77 – 99
Аутсайтери	–	92.50 – 109.40	100 – 114
Показники потенціалу виробництва та забезпеченості населення основними продуктами харчування			
Лідери	311 – 468	25.92 – 39.00	1 – 25
Основний масив	486 – 712	40.50 – 59.33	26 – 73
Переслідувачі	737 – 1012	61.42 – 84.33	74 – 100
Аутсайтери	1031 – 1329	85.92 – 110.75	101 – 114
Показники інтегрального аграрного рейтингу			
Лідери	1075 – 1520	28.29 – 40.00	1 – 16
Основний масив	1529 – 2278	40.24 – 59.95	17 – 69
Переслідувачі	2287 – 3215	60.18 – 84.61	70 – 101
Аутсайтери	3269 – 3362	86.03 – 101.87	102 – 114

Висновки. Підходи та методика визначення складових аграрного рейтингу регіонів у сучасній економіко – географічній науці є дискусійними і вимагають подальших досліджень та обґрунтування.

Прослідковується досить чітка закономірність найбільш інтенсивного розвитку сільського господарства насамперед в адміністративних районах, які безпосередньо межують із обласними центрами та крупними містами обласного підпорядкування або ж є “сусідами” за географічним положенням другого порядку. Лідируючі місця в інтегральному аграрному рейтингу серед адміністративних районів Західної України посідають: Горохівський та Луцький (Волинської), Ужгородський, Берегівський та Виноградівський (Закарпатської), Городенківський і Снятинський (Івано-Франківської), Пустомитівський, Перемишлянський, Жовківський (Львівської), Млинівський і Рівненський (Рівненської), Гусятинський, Тербовлянський та Тернопільський (Тернопільської), Новоселицький та Кіцманський (Чернівецької області).

Дані дослідження свідчать також про значну територіальну диференціацію показників, що безсумнівно впливає на формування відповідних позицій аграрного рейтингу. Найнижчі показники в ІАРТ, окрім агровиробників, які здійснюють діяльність в територіальних межах обласних центрів, як правило притаманні гірським районам Закарпатської (Перечинський, Воловецький, Свалявський, Великоберезнівський), Івано-Франківської (Верховинський), Чернівецької (Путильський) та Львівської (Сколівський) областей. Зазначені вище райони формують групу „аутсайдерів”.

Література:

1. Балабанов Г. В. Территориальная сегментация продовольственного рынка Украины. Зернопродуктовый комплекс Украины: структура и территориальная организация. – К.: УАРР/ПАП, 1999. – 105 с.
2. Заставецька О.В. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи досліджень: Монографія. - Тернопіль, 1997.- 233 с.
3. Магас В. Аграрний рейтинг регіонів України // Економічні ЕСЕ. – 2003. – Вип.2 (13) Інвестиційний рейтинг регіонів України. – С.83-87.
4. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
5. Пушкарь І.М. Суспільно-географічні основи функціонування регіональних АПК в умовах трансформації суспільства // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Географія, 2005. - №2. – С. 217-220.
6. Раниця І.І. Зміни в сільськогосподарській спеціалізації регіонів України в процесі становлення агробізнесу // Географія і сучасність: Зб. наук. праць наук. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова.- 2002.- Вип. 8.- С. 118-125.
7. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – К.: ВД “К.-М. Академія” – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. – 568 с.
8. Сухий П.О. До проблем сучасної географії зернового господарства світу // Науковий вісник ЧНУ Збірник наукових праць. Вип. 167: Географія. - Чернівці: ЧНУ. – 2003. – С. 165-171.
9. Сухий П.О. До питання про підходи та методику визначення аграрного рейтингу регіонів України // Економічна та соціальна географія: Наук.зб. / Ред.кол.: С.І. Ішук (відп. ред.) та ін. – К., 2005. – Вип. 56. – С. 150-158.

Summary:

Petro Sychij. FEATURES OF INTEGRAL AGRARIAN RATING OF TERRITORIES OF WESTERN UKRAINE.

System of parameters to define integral agrarian rating of the territory (IART) is offered and substantiated the parameters calculation having been conducted. Agrarian rating of administrative regions and separate natural-geographical regions are defined.

Надійшла 12.05.2008

УДК 911.3:911.6:504.3

Анатолій КОРНУС

СТРУКТУРНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ГЕОТРІОНІВ НА ПІВНІЧНОМУ СХОДІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах суттєво зростає роль регіонів у соціально-економічному житті країни. Розробка і реалізація такої регіональної політики в Україні, яка б забезпечувала підвищення якості життя населення, зростання рівня соціально-економічного розвитку регіонів є неможливою без активізації економічної діяльності у них. Активізація економічної діяльності регіонів, яка спостерігається останніми роками, сприяє перенесенню управління структурною, інвестиційною, фінансовою та соціальною політикою на регіональний рівень. У цих умовах на перший план виходять питання збалансованості еколого-соціально-економічного потенціалу та оцінки екологічних, демографічних та економічних проблем адміністративних регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам даної проблеми присвячено чимало праць. Серед них фундаментальними є дослідження М.Т. Агафонова, В.О. Анучіна, Г.О. Бачинського, І.О. Горленко, Ю.Д. Дмитревського, Ф.Д. Заставного, Р.А. Івануха, М.Г. Ігнатенка, М.Д. Матрусова, М.М. Паламарчука, О.М. Паламарчука,